

Gemotiveerd werken aan leessucces

“Het kan heerlijk wezen om een boek te lezen” (Willem Wilmink)

En toch ervaart niet ieder kind lezen als leuk en plezierig. Uit internationaal onderzoek (PIRLS 2016) blijkt dat slechts een derde van de Nederlandse kinderen zich betrokken voelt bij de leesles en slechts een kwart van de kinderen lezen leuk vindt. Toch komt vrijwel iedere eerste leeservaring voort uit intrinsieke motivatie, vanuit jezelf gemotiveerd zijn om te lezen. Juist in het leesonderwijs is daarom het belangrijk om kinderen intrinsiek gemotiveerd te houden.

Op het gebied van leesmotivatie liggen er voor het leesonderwijs grote kansen (PISA 2018). Een kind dat goed kan lezen is vaak gemotiveerder om te lezen en leest dus ook meer. En meer lezen leidt tot betere prestaties. Een kind dat niet goed kan lezen ervaart minder snel succes. Gemotiveerd blijven vraagt dan veel van het doorzettingsvermogen van een kind. Om gemotiveerd te blijven is het opdoen van succeservaringen tijdens het lezen van cruciaal belang. Ook de leerkracht speelt een belangrijke rol in het ervoor zorgen dat een kind intrinsiek gemotiveerd blijft (De Naeghel et al., 2014; Van Steensel et al., 2016).

Motiverend en effectief leesonderwijs

Malmberg ondersteunt de leerkracht in het intrinsiek gemotiveerd houden van kinderen door in te spelen op drie basisbehoeften: competentie (ik kan het), autonomie (ik kan het zelf) en verbondenheid (ik hoor erbij). (Deci & Ryan, *motivatietheorie*, 2000). Deze basisbehoeften komen terug in onderstaande pijlers die het fundament vormen van goed leesonderwijs:

1. Doelgerichte training technische leesvaardigheden.
2. Structurele aandacht voor leesbevordering en literatuureducatie.
3. Betekenisvol begrijpend lezen in samenhang met andere vakken.

De combinatie van gerichte technische leesvaardigheidstraining, succesbeleving (ik kan het) en het veel en gevarieerd lezen (ik doe het) zorgt voor de ontwikkeling van een positieve leesspiraal (ik wil het). Het garandeert een groei van de technische leesvaardigheid en draagt bij aan de ontwikkeling van leesmotivatie en leesplezier. (Mol & Bus, 2011)

1. Doelgerichte training technische leesvaardigheden

Bij het aanleren van technisch lezen en vloeiend lezen houd je een kind gemotiveerd door het in een doelgerichte les bewust te maken van de stappen die hij zet in zijn leesontwikkeling. Door deze stapjes -hoe klein ze ook zijn- uit te vergroten, ervaart het kind elke les succes. Het kunnen lezen van een tekst staat in de les centraal. Om een kind te motiveren is het belangrijk dat de tekst niet alleen naadloos aansluit op het lesdoel, maar ook bij de competentie van het kind. Dit betekent dat er in de tekst geen leesmoeilijkheden voorkomen waarop het kind nog geen instructie en oefening heeft gehad. Ook is het belangrijk dat de aangeboden teksten aantrekkelijk zijn en ergens over gaan, maar minder gelaagd zijn, waardoor het kind snel tot de inhoud en beleving van de tekst komt. Dit zorgt ervoor dat het kind de volgende keer met plezier en vertrouwen een leestaak start.

Een doelgerichte training van de technische leesvaardigheden is niet alleen heel motiverend, het is ook het meest effectief. Technisch lezen heeft expliciete instructie nodig en kan het meest efficiënt worden geoefend met relatief eenvoudige teksten (prof. dr. A.M.T. Bosman, 2019).

2. Structurele aandacht voor leesbevordering en literatuureducatie

Kinderen maken in de lessen leesbevordering en literatuureducatie kennis met de veelzijdigheid van het aanbod in kinderboeken. Ze komen in aanraking met verschillende genres, auteurs en poëzie en ontwikkelen zo hun eigen leessaak en een positieve leeshouding. Dit draagt bij aan de autonomie van het kind, omdat het in staat wordt gesteld om binnen een rijk aanbod aan teksten en verhalen een eigen keuze te maken. In literatuureducatie lessen doen ze bovendien kennis op van teksten en verhalen en ontwikkelen tekst- en lezersgerichte vaardigheden. Dit zorgt ervoor dat ze teksten en verhalen beter kunnen beoordelen, daarmee beter waarderen en dit onder woorden brengen. Dat laatste doen ze door samen over teksten en boeken te praten. Ieder kind kan een ander kind motiveren en inspireren. Autonomie en verbondenheid komen samen en leveren zo een bijdrage aan de intrinsieke leesmotivatie van kinderen.

Literatuureducatie en leesbevordering gaan altijd hand in hand om een kind literair competent te maken (Stichting Lezen). Deze stelling vormt één van de bouwstenen van het vakgebied Nederlands in het nieuwe curriculum (curriculum.nu).

3. Betekenisvol begrijpend lezen in samenhang met andere vakken

Begrijpend lezen is een aangeboren vaardigheid die het best kan worden ontwikkeld met een leesaanpak van complexere teksten (prof. dr. A.M.T. Bosman, 2019). Het stelt daarmee andere eisen aan een tekst dan technisch lezen en vloeiend lezen. Begrijpend lezen is een complex proces dat naast een goede beheersing van de technische leesvaardigheden een beroep doet op andere competenties van een kind, zoals woordenschat en kennis van de wereld. Als een kind uitvalt op begrijpend lezen is het van belang om te onderzoeken op welke competentie(s) het kind uitvalt en daar het onderwijs op te richten.

De ontwikkeling van een dieper tekstbegrip vraagt om een aanbod van rijke teksten. Rijke teksten doen een beroep op de hogere denkvaardigheden en zetten aan tot herhaald lezen en (samen) dieper nadenken over een tekst. Ze dragen bij aan de woordenschat-, lees- en schrijfontwikkeling en bieden kinderen gelijke kansen op het ontwikkelen van een sterke taalbasis. Tegelijkertijd doen ze met rijke teksten kennis van zichzelf en de wereld op, trainen ze hun geheugen en prikkelen ze hun verbeelding.

Het begrijpend leesonderwijs wordt nog effectiever en betekenisvoller wanneer het tekstaanbod aansluit op de taalthema's en wanneer inhoudelijk de verbinding wordt aangegaan met andere domeinen van taal. Zo verhoogt het gebruik van dezelfde tekstsoorten en -kenmerken bij lezen en schrijven de effectiviteit en kan in de leesteksten de woordenschat binnen een taalthema worden geconsolideerd of uitgebreid.

Tekst en samenstelling:

Jan Jaap Bijlsma (portfolio manager basisonderwijs)

Referenties:

- J. Gubbels, A. Netten, & L. Verhoeven, 2016. PIRLS-2016 / Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands, Radboud Universiteit, Behavioural Science Institute.
- Gubbels, J., van Langen, A. M. L., Maassen, N. A. M., & Meelissen, M. R. M. (2019). Resultaten PISA-2018 in vogelvlucht.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L., 2000. *Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being.*
- Van Steensel, R.C.M., Van der Sande, N.E., Bramer, W.M. & Arends, L.R. (2016). *Effecten van leesmotivatie-interventies. Uitkomsten van een meta-analyse.* Erasmus Universiteit Rotterdam.
- De Naeghel et al. 2014, *Strategies for promoting autonomous reading motivation: A multiple case study research in primary education.*
- A.M.T. Bosman, E. Meester, *Didactief maart 2019. Kennis van de wereld is zijn opstapje.*
- Mol, S. & Bus, G.A. (2011): 'Lezen loont een leven lang'. In: *Levende Talen Tijdschrift*, 12, 3, 3-15.
- Stichting Lezen, 2017: *Lezen voor het leven, Beleidsvoornemens Stichting Lezen voor de planperiode 2017–2020.*
- <https://www.curriculum.nu/voorstellen/nederlands/uitwerking-nederlands>
- *Inspectie van onderwijs (2021) / Lezen en schrijven meer in samenhang aanbieden.*
- Curriculum.nu (2020). *Bouwsteen NL7.1, Leesmotivatie en literaire competentie.*
- Hoogeveen, M. (2012). University of Twente. *Writing with peer response using genre knowledge.*
- Stevens, R.J. (2006). *Student team reading and writing.*
- Graham, S. & Hebert, M. (2010). Vanderbilt University. *Writing to read. Evidence for how writing can improve reading.*